

Mannen som spelade schack mot Döden

Berättelse

Max von Sydow föddes 1929 i Lund. Hans pappa var professor vid universitetet, och hans mamma var lärare. Redan som ung pojke blev Max intresserad av teater, och tillsammans med några kompisar startade han en liten teatergrupp i skolan. Efter studierna utbildade han sig till skådespelare i Stockholm, vilket blev början på en karriär som skulle vara i nästan sjuttio år.

Det stora genombrottet kom 1957. Då spelade han riddaren Antonius Block i Ingmar Bergmans film "Det sjunde inseglet". I filmen kommer riddaren hem från krig till ett Sverige där många dör av pesten. I en berömd scen sätter han sig för att spela schack mot Döden själv, för att vinna tid. Bilden av den allvarlige riddaren vid schackbrädet blev känd över hela världen. Max von Sydow gjorde elva filmer med Bergman, och de blev ett av filmhistoriens mest kända samarbeten.

Trots att han var en stor stjärna i Sverige ville han pröva något nytt, och därför sökte han sig utomlands. I USA fick han spela mycket olika roller. Han var Jesus i en stor amerikansk film, och senare spelade han prästen som driver ut en ond ande i skräckfilmen "Exorcisten". I äventyrsfilmen "Flash Gordon" var han däremot en elak kejsare. Många märkte att han kunde spela både goda och onda människor lika trovärdigt, vilket gjorde att regissörer från hela världen ville arbeta med honom.

År 1987 spelade han en fattig pappa i den danska filmen "Pelle erövraren". För den rollen blev han nominerad till en Oscar, filmvärldens finaste pris. Han fick aldrig en Oscar, men han blev en av Europas mest respekterade skådespelare. Även som mycket gammal fortsatte han att arbeta. Han syntes i en "Star Wars"-film och i tv-serien "Game of Thrones", och på så sätt nådde han en helt ny, ung publik.

Max von Sydow flyttade till Frankrike och blev fransk medborgare år 2002. Han dog där 2020, nittio år gammal. Han spelade i mer än 150 filmer, men för många kommer han alltid att vara mannen vid schackbrädet, han som vågade utmana Döden.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
professor	en lärare med hög utbildning på ett universitet
genombrott	när man plötsligt blir känd och lyckas
riddare	en krigare på medeltiden, ofta på häst
pesten	en farlig sjukdom som dödade många människor förr
schack	ett spel med pjäser på ett rutigt bräde
samarbete	när två eller flera personer arbetar ihop
trovärdig	så att man tror på det

ORD	FÖRKLARING
ond ande	en farlig, osynlig kraft i en skräckfilm
kejsare	en mäktig härskare över ett stort rike
nominerad	utvald som en av dem som kan vinna ett pris
respekterad	som många ser upp till
medborgare	en person som hör till ett land

Läsförståelsefrågor

1. Vad arbetade Max von Sydows föräldrar med?
 1. De var båda skådespelare.
 2. Pappan var professor och mamman var lärare.
 3. De arbetade på teatern i Stockholm.
2. Varför blev rollen i "Det sjunde inseglet" så känd?
 1. För scenen där riddaren spelar schack mot Döden.
 2. För att filmen handlade om Hollywood.
 3. För att han spelade en elak kejsare.
3. Vad visar det att han kunde spela både Jesus och en elak kejsare?
 1. Att han bara ville göra amerikanska filmer.
 2. Att han var mångsidig och kunde spela mycket olika roller.
 3. Att han inte tyckte om skräckfilmer.
4. För vilken film blev han nominerad till en Oscar 1987?
 1. "Exorcisten"
 2. "Flash Gordon"
 3. "Pelle erövraren"
5. Hur nådde han en ny, ung publik på äldre dagar?
 1. Genom att starta en teatergrupp.
 2. Genom roller i "Star Wars" och "Game of Thrones".
 3. Genom att flytta till Frankrike.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Max von Sydow gjorde elva filmer tillsammans med Ingmar Bergman.
 2. Han vann en Oscar för "Pelle erövraren".
 3. Han var gift tre gånger.
7. Var bodde Max von Sydow när han dog?
8. Förklara med egna ord varför schackscenen handlar om att "vinna tid".
9. Texten säger att han "vågade utmana Döden". Vad tror du att författaren vill att läsaren ska känna för honom? (inferens)

Facit

- 1.
- 1.
- 1.
- 1.
- 1.
1. ja b) nej c) det står inte i texten
- Han bodde i Frankrike (i Provence). Exempel på svar: "Han hade flyttat till Frankrike och dog där."
- Exempel på svar: Så länge spelet pågår kan Döden inte ta riddaren, så schackpartiet ger honom mer tid att leva.
- Exempel på svar: Att man ska känna respekt och beundran, att han var en modig och stark person.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för att träna inferens och att skilja på fakta som står respektive inte står i texten. Tema: mod, konstnärskap och en livslång karriär. Schackmotivet kan användas som ingång till ett samtal om livet och döden.

Diskussionsfrågor

- Finns det en skådespelare eller artist som du beundrar? Vad är det som gör hen speciell?
- Max von Sydow lämnade sitt hemland för att pröva något nytt utomlands. Vilka fördelar och nackdelar kan det finnas med att flytta till ett annat land för sitt arbete?
- Han kunde spela både goda och onda människor. Varför tror du att vissa skådespelare blir bättre kända för sina onda roller?
- **Skriv (4–5 meningar):** Berätta om en film eller serie som du tycker mycket om. Vad handlar den om, och varför gillar du den?

Källor och faktagranskning

- Max von Sydow – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Max_von_Sydow
- Max von Sydow | Biography, Films, Plays, & Facts – Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Max-von-Sydow>
- Max von Sydow, Skådespelare – Stiftelsen Ingmar Bergman: <https://www.ingmarbergman.se/en/person/max-von-sydow>
- Max von Sydow filmography – Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Max_von_Sydow_filmography

Faktagranskad i juni 2026. Carl Adolf "Max" von Sydow föddes 10 april 1929 i Lund och dog 8 mars 2020 i Provence, Frankrike, 90 år gammal. Han slog igenom som riddaren Antonius Block i Ingmar Bergmans "Det sjunde inseglet" (1957)

och gjorde elva filmer med Bergman. Internationella roller: Jesus i "Den största historien" (1965), fader Merrin i "Exorcisten" (1973), Ming i "Flash Gordon" (1980). Oscarsnominerad för bästa manliga huvudroll i "Pelle erövraren" (1987/88) och för bästa biroll i "Extremt högt och otroligt nära" (2011). Senare roller i "Star Wars: The Force Awakens" (2015) och tv-serien "Game of Thrones" (2016). Blev fransk medborgare 2002.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.